

คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของบุคลากร โรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

QUALITY OF LIFE IN WORK OPERATION ACCORDING TO SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY OF PERSONNEL IN FLYING TRAINING SCHOOL, KAMPHAENG SAEN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

รุ่งนภา เพ่งรุ่งเรืองวงศ์ / RUNGNAPA PENGGRUNGRUANGWONG¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ บุคลากรที่เป็นข้าราชการ ระดับนายทหารชั้นประทวน โรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน 143 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล ด้านความรู้ ตามลำดับ 2) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดอบรมให้ความรู้และเสริมสร้างอาชีพเสริมให้กับบุคลากรในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด ควรลดการใช้จ่ายเงินก้อนในระบบในเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ไม่จำเป็น ควรวางแผนเรื่องรายรับและรายจ่ายภายในครอบครัว ควรจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่าย ควรศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริม โดยเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกระชับความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการทำงานเป็นประจำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อบุคลากร องค์กร และสังคมต่อไป

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

¹อาจารย์ ดร.รุ่งนภา เพ่งรุ่งเรืองวงศ์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

ABSTRACT

The purposes of this research were to study: 1) the quality of life in work operation of personnel according to Sufficiency Economy Philosophy; and 2) the development guidelines for quality of life in work operation of personnel according to Sufficiency Economy Philosophy. The sample was 143 non-commissioned officers in Flying Training School, Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province, derived by stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire. The data were analyzed with percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings showed that: 1) overall, the quality of life in work operation of personnel according to Sufficiency Economy Philosophy was at a high level. When considering each aspect, the aspects were, in the descending order, modesty, good immunity, moral, rationality, and knowledge, respectively. 2) The guidelines to develop personnel's quality of life in work operation according to Sufficiency Economy Philosophy were training and encouraging the personnel to have supplementary work based on the application of Sufficiency Economy Philosophy in living for utmost benefits; reducing unofficial loans from unnecessary expenses, planning family income and expense, preparing income and expense account, studying and searching for knowledge about supplementary work, and participating in social activities regularly to strengthen work relationships for utmost benefits of individuals, organization and society.

Keywords: quality of life in work operation according to Sufficiency Economy Philosophy, Flying Training School, Kamphaeng Saen District, Nakhon Pathom Province

บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหลักปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนให้แก่ประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาตนเอง และการบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เน้นการพัฒนาพื้นฐานทางจิตใจเป็นหลัก (สุรยุทธ์ จุลานนท์, 2549) โดยมีหลักในการดำเนินชีวิตและภูมิคุ้มกัน หลักการที่สำคัญที่ทรงเน้นคือ การพึ่งพาตนเอง ความร่วมมือ ในชุมชนและสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานสามประการ คือ ความพอเพียง ความสมดุล และความยั่งยืน เพื่อให้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี และบูรณาการกับวิธีการทำงานได้

อย่างเหมาะสม หากประชาชนสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตเกิดความสุขความสบายมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

ในปัจจุบันกระแสเศรษฐกิจพอเพียงเป็นที่รู้จักและเผยแพร่ไปยังองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ต่างสนใจและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ขับเคลื่อนกลไกการทำงานขององค์กรเพิ่มมากขึ้น ฉะนั้นการนำหลักปรัชญาดังกล่าวมาพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในองค์กรให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้สามารถดำรงสถานภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมในสังคม ควบคู่กับเพิ่มความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ารวมถึงปัญหาที่ซับซ้อนได้จนสามารถยกระดับเป็นคุณภาพชีวิตที่ดี รู้จักการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน โดยไม่เป็นภาระหรือก่อให้เกิดปัญหากับสังคมแต่อย่างใด การประยุกต์ใช้หลักการนี้ย่อมส่งผลทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมดียิ่งขึ้น จะเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาคุณภาพชีวิต” เป็นเป้าหมายสูงสุด ยุทธศาสตร์ทุกด้านจึงมุ่งไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ จำเป็นต่อประชาชนและสังคมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้น การส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนควรเริ่มจากระดับตนเอง ครอบครัว และองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับองค์กร การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงาน (quality of work life) ถือเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคมโดยรวม ซึ่งแต่ละองค์กรควรให้ความสำคัญในส่วนนี้ โดยเฉพาะบุคลากรภาครัฐซึ่งก็คือข้าราชการทหาร ผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศและเป็นทรัพยากรทางสังคมที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง สมควรที่จะมีสุขภาวะที่เหมาะสมทั้งทางกาย อารมณ์ จิตวิญญาณและสังคม (กองสวัสดิการแรงงาน, 2547: 18) เนื่องจากคุณภาพชีวิตการทำงานมีผลต่อตัวผู้ปฏิบัติงาน ต่องาน และต่อองค์กรหลายประการ ด้านการให้บริการแก่ประชาชน หากบุคลากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีแล้วก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจในงาน มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ มีความภาคภูมิใจในองค์กร สิ่งเหล่านี้จะช่วยผลักดันให้พฤติกรรม การให้บริการประชาชนดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549) นอกจากจะทำให้ผู้รับบริการเกิดความรู้สึกที่ดีแล้ว ยังช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดี และการปรับปรุงศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน และส่งเสริมให้องค์กรได้ผลผลิตและบริการที่ดีทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ (ทิพวรรณ ศิริคุณ, 2542: 18) จากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในปัจจุบันมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ทำให้เกิดปัญหาขาดความมั่นคงทางการเงิน ขาดความเชื่อมั่นในองค์กร ขาดความสนใจในงาน และขาดขวัญและแรงจูงใจซึ่งบั่นทอนสภาพจิตใจ ส่งผลกระทบต่อระบบการทำงาน ได้แก่ การขาดงาน การลาออก และการเกิดอุบัติเหตุ ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลสืบเนื่องมาจากคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่ดี ในทางกลับกัน หากสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงานของ

ตนเองเสียก่อน เมื่อมีความสุขในการทำงานก็จะสร้างคุณค่าในชีวิตให้แก่ผู้อื่นและสังคม มีสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ใส่ใจในผลของงานที่เกิดขึ้นกับองค์กร การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานนั้นจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรอย่างมาก นอกจากบุคลากรต้องตั้งอยู่บนความพอประมาณ ได้แก่ เรียบง่าย ประหยัด การทำอะไรที่พอเหมาะพอควร สมดุลกับอัตภาพ ศักยภาพของตนและสภาวะแวดล้อม การมีเหตุผลคือ การคิด พัง และปฏิบัติ ต้องใช้หลักความรู้ในการทำงานแล้ว ต้องมีการวางแผนงานอย่างระมัดระวัง ใช้หลักวิชาการช่วยสนับสนุนอย่าใช้ความรู้สึกและอารมณ์ในการทำงาน การทำงานแต่ละขั้นตอนต้องมีแผนกลยุทธ์เพื่อทำให้งานที่ทำนั้นเกิดประโยชน์สูงสุดและมองภาพรวม ทุกคนต้องมีส่วนร่วม มีการประสานงาน และการบูรณาการปรับวิธีการทำงานให้เหมาะสม หากปฏิบัติตามหลักปรัชญาจะทำให้ชีวิตการทำงานเกิดความสุขความสมดุลนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนต่อไป (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2552)

โรงเรียนการบินเป็นหน่วยงานราชการที่ขึ้นตรงกับกองทัพอากาศ สังกัดกองบัญชาการยุทธทางอากาศ สถาปนาเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2512 ที่ตั้งอยู่ตำบลกระต๊อบ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นสถาบันผลิตนักบินประจำการกองทัพอากาศและกองทัพอากาศ ประกอบด้วยข้าราชการระดับนายทหารที่ปฏิบัติงานในแผนกต่าง ๆ ได้แก่ แผนกกำลังพล แผนกการเงิน แผนกธุรการ แผนกกิจการพลเรือน แผนกงบประมาณ และกองพันทหารอากาศ ซึ่งเป็นกำลังพลที่สำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจของกองทัพอากาศให้บรรลุเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ภายใต้การดูแลของพลอากาศตรี สุวรรณ ขำทอง ผู้บัญชาการโรงเรียนการบินคนปัจจุบัน ได้มีนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและบูรณาการความรู้ในการทำงาน เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และพันธกิจหลักของโรงเรียนการบิน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความเสี่ยงและความรับผิดชอบสูง (โรงเรียนการบิน, 2559) จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนการบินและจากการสัมภาษณ์กำลังพลบางส่วน (อรรถพล วงษ์พรม, 2560: สัมภาษณ์) พบว่า ข้าราชการทหารระดับชั้นประทวนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการทำงานที่ขาดทักษะในการวิเคราะห์ผลที่จะเกิดขึ้นหรือภัยที่จะคุกคาม ไม่สามารถนำความรู้เกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงประกอบการตัดสินใจและการวางแผนไว้ล่วงหน้าได้ ไม่มีการเตรียมความพร้อมในการปรับตัว ขาดความระมัดระวังในขั้นการปฏิบัติ ดำเนินงานโดยปราศจากความตระหนักถึงผลกระทบที่จะตามมา ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผล ด้วยวิธีคิดและวิถีปฏิบัติที่ไม่สมดุลนี้นำไปสู่การดำเนินชีวิตที่ไร้หลักการดำรงตนที่ดี ใช้ค่ายเกินฐานะและเงินเดือน ไม่คาดการณ์ถึงแนวโน้มสถานการณ์ในอนาคต ขาดประสบการณ์ในการเรียนรู้ต้นแบบที่ดีในการปฏิบัติงาน ประกอบกับมีความรู้และความเข้าใจในการใช้ประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการทำงานไม่เพียงพอ ปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการรับใช้ประเทศชาติ จึงจำเป็นต้องศึกษาหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมสร้าง

ศักยภาพพื้นฐานทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ให้มีความสมดุลและพร้อมรับต่อสภาพ
ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและทันต่อการณ์ ด้วยเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา
แนวทางการยกระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ
บุคลากรอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

กรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณภาพชีวิตเป็นเครื่องมือกำหนดเป้าหมายการทำงานของบุคลากรร่วมกันให้สอดคล้อง
กับทิศทางเป้าหมายขององค์กร รวมทั้งเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในการผลักดัน
ผลการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นด้วย ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตจึงเป็นเกณฑ์สำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ
ของบุคลากร มีนักวิชาการให้นิยาม “คุณภาพชีวิต” ไว้มากมายทั้งความหมายกว้างและแคบ
คุณภาพชีวิตในความหมายที่เฉพาะเจาะจงนี้คือ ความพึงพอใจในความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพกายดี
มีสุขภาพจิตดี มีอาหารการกินดี มีสิ่งของหรือเงินใช้ตามความจำเป็นอยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี
และมีความสุข หากมีองค์ประกอบที่กล่าวมานั้นครบถ้วน นั่นก็แสดงว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดี
แต่ในความเป็นจริงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว
หากชีวิตในแต่ละด้านไม่เกิดความสมดุลก็ส่งผลต่อศักยภาพของบุคลากร เราจำเป็นต้องมอง
ทุกอย่างเป็นองค์รวม ทุกด้านล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและอาจส่งผลต่อกันได้ ดังนั้น
การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแบบพอเพียงตั้งอยู่บนทางสายกลางจึงมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์
กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรอันสอดคล้องกับการดำเนินงานตามหลักปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง ในการวิจัยครั้งนี้ คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานจึงหมายถึง คุณลักษณะ
การทำงานที่ตอบสนองความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานที่เกิดจาก
การผสมผสานกันระหว่างการดำเนินชีวิตกับการปฏิบัติงาน เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกว่าชีวิต
มีคุณค่ากับงานที่รับผิดชอบทั้งทางด้านความคิดและการกระทำ และมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
พร้อมกันไปด้วย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) มีที่มาจากพระราชดำรัสของพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตน

ของประชาชนให้ดำเนินไปในทางสายกลาง เน้นการพัฒนาพื้นฐานทางจิตใจและการพึ่งพาตนเอง เป็นหลักการสำคัญ มีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตที่ดี และมีความร่วมมือกันในกลุ่มชนและองค์กร ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานสามประการดังนี้ ประการแรกคือ ความพอเพียง ความพอประมาณ และมีเหตุผล ประการที่สองคือ ความสมดุลในการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และประการที่สามคือ ความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน มีระบบการบริหารจัดการที่ดีสามารถป้องกันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หรือวิกฤติได้ และการดำเนินกิจกรรมที่ยึดหลักความพอดีซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงน่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสม สำหรับการปฏิบัติงานของบุคลากร เนื่องจากมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความพอประมาณ หมายถึง การปฏิบัติงานที่มีความพอดี ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น 2) ความมีเหตุผล หมายถึง การทำงานแบบมีหลักการ รู้จักตัดสินใจและพิจารณาอย่างมีเหตุผลและรอบคอบว่าความพอเพียงจะอยู่ที่ระดับใด 3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การดำเนินงานที่มีการเตรียมตัวให้พร้อมรับมือกับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ การปฏิบัติหน้าที่ได้ผลลัพธ์ที่ดี จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 2 ประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ หมายถึง มีความรู้ในวิชาชีพและวิชาการต่าง ๆ อย่างรอบด้าน และมีความรอบคอบในการนำความรู้นั้นไปปฏิบัติ และ 2) มีคุณธรรม หมายถึง มีความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินงาน (อัจฉรา นวจินดา, 2555)

เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักปรัชญาที่สำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน นอกจากจะทำให้บุคลากรรู้จักตนเอง มีการดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รู้จักพัฒนาความรู้ความสามารถด้วยการศึกษาหาความรู้และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองก่อนเสมอโดยใช้สติปัญญาและเหตุผลแล้ว ต่อจากนั้นจึงพึ่งพาซึ่งกันกับเพื่อนร่วมงาน รู้จักใช้วิธีการทำงานที่ยึดเส้นทางสายกลางแห่งความพอดี ทั้งด้านจิตใจ ได้แก่ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ด้านสังคม ได้แก่ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผนึกกำลังสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร ผนวกกับการดำเนินวิถีชีวิตอย่างพอเพียงโดยยึดทางสายกลาง ไม่กระทำการใดเกินฐานะและตำแหน่ง โดยมีธรรมะเป็นเครื่องกำกับและหลักการพึ่งพาตนเอง และที่สำคัญคือ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากฐานรากที่มั่นคงและแข็งแรง ไม่ว่าด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ดำรงชีวิตอย่างพอสมควร พออยู่พอกินตามอัตภาพและฐานะของตนเองโดยเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ด้านเทคโนโลยี ได้แก่ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาให้สอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อองค์กร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฉลาดและรอบคอบเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด เพื่อพัฒนางานให้มั่นคงเป็นขั้นเป็นตอน จะเห็นได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักการที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานอันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตในที่สุด ซึ่งควรเริ่มจากการสร้างพื้นฐานความพอเพียงในจิตใจของบุคลากรเสียก่อน

แล้วจึงค่อยเสริมสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจตามลำดับ เพื่อจะได้เกิดสมดุลด้านต่าง ๆ โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2538) จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรโดยองค์รวมแบบสมดุล โดยไม่มองเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะวิเคราะห์สภาพจิตใจ และองค์ประกอบอื่นไปพร้อม ๆ กันด้วย เนื่องจากบุคลากรเป็นทุนมนุษย์ที่ต้องพัฒนาอย่างรอบด้านโดยใช้หลักบูรณาการและพึ่งตนเอง ทั้งสติปัญญา และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการพัฒนา ถ้าบุคลากรมีปัญหา ต้องเน้นการใช้ศักยภาพ หากบุคลากรมีความสามารถมากขึ้น องค์การก็จะสามารถพัฒนาได้ดีขึ้น เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาคุณภาพชีวิตคือ บุคลากรมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสุข ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมก็ต้องดีขึ้นไปด้วย (ณรงค์ โชควัฒนา, 2542: 16 - 17 อ้างถึงใน รุ่งนภา กิระจินดา, 2550: 9)

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า คุณภาพชีวิตมีความสัมพันธ์กับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร ได้แก่ งานวิจัยของภัทราวินี กิจสนธิ และคณะ (2556: 71) ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) คุณภาพชีวิตการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับบุญมี พุทโหมกษ์, 2556: 36) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกัน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยประชาชนที่ดำเนินตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว และด้านสังคม ตามลำดับ การทดสอบสมมติฐานพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางและทิศทางเดียวกัน จิตติวัฒน์ ยะชัยมา (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการตำรวจสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สวณพลู กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการตำรวจ มีระดับต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่า คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.515 นอกจากนี้พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพ และระดับชั้นยศ ไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิต

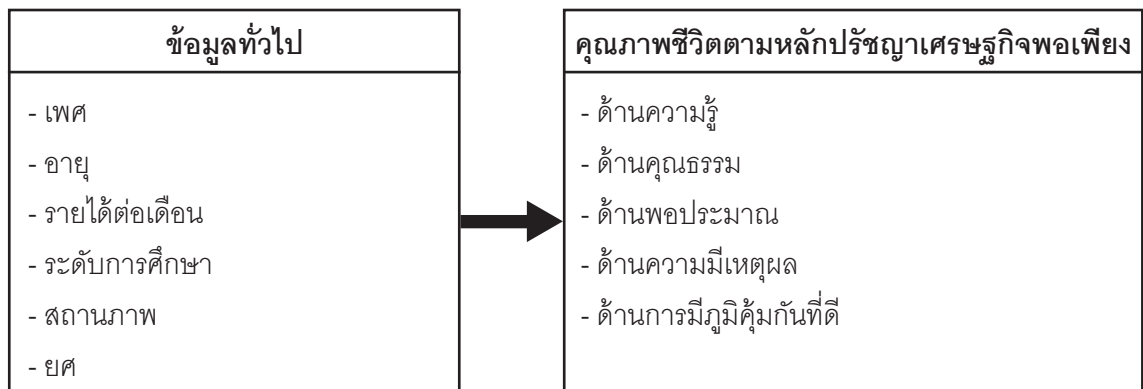
ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง แต่ปัจจัยด้านอายุและรายได้ต่อเดือนมีผลต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ข้อเสนอแนะควรส่งเสริมให้ข้าราชการตำรวจให้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ และการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเองและครอบครัวเพื่อนำความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และควรมีการปรับเปลี่ยนพัฒนาองค์กรให้ข้าราชการตำรวจเกิดความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยเฉพาะด้านความปลอดภัยและสภาพแวดล้อมในงาน ค่าตอบแทน และด้านการตอบสนองสังคม ทงศิริ วิชิรานนท์ (2554: 46) ศึกษาความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผลการศึกษาพบว่า มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 ส่วนความคิดเห็นต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นมีภูมิคุ้มกันที่ดีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ความมีเหตุผล และความพอประมาณ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับกฎธรรมาภิบาล (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงานศึกษาเฉพาะกรณี พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คุณภาพชีวิตในการทำงานระดับปานกลาง และความสุขในการทำงานระดับปานกลาง คุณภาพชีวิตในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ อายุ เงินเดือน แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ แตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ เงินเดือน แตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานไม่แตกต่างกัน พนักงานที่มีการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพนักงานที่มีการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แนวทางมาจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัทธนันท์ หรรษาภิรมย์โชค และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2560: 129) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนส่วนใหญ่ใช้สมุดบัญชีรายรับ-รายจ่าย ส่งผลให้ชุมชนรู้จักตนเองลดรายจ่าย มีการออม ลดต้นทุนการผลิต วางแผนชีวิตด้วยการปรับลดปลดหนี้ ตั้งวิสาหกิจชุมชนสวัสดิการชุมชน และศูนย์การเรียนรู้ 2) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดหลักความพอประมาณ หลักความมีเหตุผล หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต 6 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ชุมชน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การออกแบบแนวทางการพัฒนาชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชน การดำเนินงานตามแผน และการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ การพัฒนาต้องเป็นไป

ตามสภาพความเป็นจริง คำนึงถึงความสัมพันธ์กับสิ่งรอบข้าง ตอบสนองด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการเรียนรู้ และด้านสุขภาวะ ซึ่งสอดคล้องกับวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และคณะ (2558: 1090) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิตในจังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านความประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิตในจังหวัดสมุทรสาคร อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านสภาพการอยู่อาศัย ด้านสุขภาพ ด้านการพัฒนการเรียนรู้ ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีและคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิตในจังหวัดสมุทรสาครให้ดีขึ้น โดยส่งเสริมการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ประกอบการและรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพของพนักงานโดยการส่งเสริมด้านการพัฒนการเรียนรู้ เพื่อให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพร้อมรับมือกับสภาวะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์ บุญโชติ เกตุแก้ว (2556: 93) คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรฝ่ายช่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรฝ่ายช่าง โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 2) ความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรฝ่ายช่าง โดยรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง ข้อเสนอแนะคือ คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำงานของบุคลากรฝ่ายช่าง โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ ควรลดการใช้จ่ายเงินกู้ในระบบในเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ไม่จำเป็นควรมีการวางแผนเรื่องรายรับและรายจ่ายภายในครอบครัว ควรมีการจัดทำบัญชีรายรับและจ่าย มีการศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริม โดยเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมอย่างสม่ำเสมอเพื่อกระชับความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการทำงานเป็นประจำ จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อบุคลากร องค์กร และสังคมต่อไป นอกจากนี้ ความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรด้วยเช่นกัน

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปรอิสระคือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา สถานภาพ และยศ และตัวแปรตามคือ คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม ด้านพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งให้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

บุคลากร หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในแผนกกำลังพล แผนกการเงิน แผนกธุรการ แผนกกิจการพลเรือน แผนกงบประมาณ และกองพันทหารอากาศโยธิน โรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ในช่วงเวลาของการทำงานบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม ด้านพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

ความรู้ หมายถึง บุคลากรมีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานอย่างรอบด้าน ความรอบรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติการ

คุณธรรม หมายถึง บุคลากรมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความพากเพียร และใช้สติปัญญาในการปฏิบัติงาน

ความพอประมาณ หมายถึง บุคลากรมีความพอดีในการปฏิบัติงานที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง บุคลากรมีการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงในการปฏิบัติงานนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง บุคลากรมีการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

วิธีดำเนินการ

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรที่เป็นข้าราชการระดับนายทหารชั้นประทวนของโรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวนทั้งหมด 223 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในแผนกต่าง ๆ ประกอบด้วย แผนกกำลังพล 10 คน แผนกการเงิน 12 คน แผนกธุรการ 14 คน แผนกกิจการพลเรือน 13 คน แผนกงบประมาณ 11 คน และกองพันทหารอากาศโยธิน 83 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 143 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1970 อ้างถึงใน ยุทธ ไกรวรรณ, 2550: 157)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งออก 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของบุคลากร ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา สถานภาพ และยศ ลักษณะแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม ด้านพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ลักษณะคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลักษณะคำถามปลายเปิด

การสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประมวล เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ซึ่งได้สร้างแบบสอบถามขึ้น โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและให้คำแนะนำเพิ่มเติมปรับปรุงแก้ไขให้ตรงกับเนื้อหาตลอดจนภาษาที่ใช้ เพื่อหาความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้กับบุคลากรซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เมื่อหาค่าความเชื่อมั่นแล้ว จากนั้นปรับปรุง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามอีกครั้งก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เมื่อได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมดจึงจัดกระทำกับข้อมูลโดยการวิเคราะห์ขั้นต่อไป ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2553) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ส่วนใหญ่เป็นคิดเป็นร้อยละ 34.50 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สูงกว่า 15,000 แต่ไม่เกิน 30,000 บาท จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 62.10 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 59.50 มีสถานภาพสมรส จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 69.80 มียศนายทหารประทวน จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.22) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.14) รองลงมา ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.35) ด้านคุณธรรม ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.32) ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.30) และด้านความรู้ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.33) ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรจัดอบรมให้ความรู้และเสริมสร้างอาชีพเสริมให้กับบุคลากรในการนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด ควรลดการใช้จ่ายเงินก้อนนอกกรอบในเรื่องค่าใช้จ่ายส่วนตัวที่ไม่จำเป็น ควรวางแผนเรื่องรายรับและรายจ่ายภายในครอบครัว ควรจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่าย ควรศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริม โดยเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกระชับความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการทำงานเป็นประจำอันเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อบุคลากร องค์กร และสังคมต่อไป

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล และด้านความรู้ ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับปฏุลมาลากุล ณ อยุธยา (2550: 78-79 อ้างถึงใน บุญโชติ เกตุแก้ว, 2556: 100) ศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับเยาวรักษ์ พันธ์จำรัส (2550: บทคัดย่อ) พบว่า คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมสรรพากรมีความสัมพันธ์กันในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

1) คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริยะ สิริทวิวัฒน์ (2550: 71-73) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานการประปานครหลวง ผลการศึกษาพบว่า มีระดับคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับนิยามของ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560: 13-16) ได้กล่าวว่า ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญมี พุทโหมกษ์ (2556: 36) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ด้านความพอประมาณ เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของประชาชน และสอดคล้องกับนภาพรรณ วงศ์มณี (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอพราน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ด้านความพอประมาณ เป็นแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประชาชนนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากบุคลากรโรงเรียนการบินมีความพอเพียงในการซื้อสินค้าที่มีความจำเป็น เลือกใช้สินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันที่มีราคาเหมาะสม รับประทานอาหารที่บ้านเป็นประจำ รายได้ที่ได้รับพอดีกับรายจ่าย

2) คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560: 13-16) ให้ความสำคัญภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีคือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของทรงสิทธิ์ วิชิรานนท์ (2554: 46) ศึกษาเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นมีภูมิคุ้มกันที่ดีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และสอดคล้องกับนภาพรรณ วงศ์มณี (2553: บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอพราน จังหวัดเชียงราย มีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีไปใช้ในการพัฒนาตนเองในระดับมากที่สุด แต่ผลงานของอรรวรรณ แก้วมาตย์ (2558: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาภาคปกติ (คฤหัสถ์) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น พบว่าด้านภูมิคุ้มกันที่ดีมีการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากบุคลากรโรงเรียนการบินมีการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติงานทำให้เกิดผลการพัฒนาตนเองและงานที่สมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมด้วยวิธีการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว ลด ละ เลิก เหล้า บุหรี่ และอบายมุข มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ออกกำลังกายเป็นประจำ มีงานพิเศษสร้างรายได้เสริมที่นอกเหนือจากรายได้ประจำ และมีเงินออมเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทย

3) คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านคุณธรรม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุณี เพชรเมือง (2550: 98) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของ พนักงานบริษัท ทีเคเค โลจิสติก จำกัด ผลการศึกษาพบว่า แม้คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง แต่พนักงานมีคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ ชูเกียรติติกุล (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการทหารสังกัดกองพันพัฒนาที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ผู้ให้ข้อมูลเกือบครึ่งพบว่า มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าระดับดี แสดงให้เห็นว่า ขาดความละเอียด ในการวิเคราะห์แยกแยะ และพิจารณาอย่างชัดเจน ระหว่างความถูกต้องทางสังคมกับความดีงามตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือหลักทางศาสนา ส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่น ขาดแรงจูงใจ ในการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากไม่ทราบแนวทางว่าจะเริ่มต้นนำไปประยุกต์ใช้ อย่างไรให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับบริบทการณ์ อ่อนแก้ว (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานแนวคิดองค์กรแห่งความพอเพียงกับพฤติกรรมตาม สมรรถนะหลักข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า บุคลากรมีคุณภาพชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านการมีคุณธรรมเรื่องความซื่อสัตย์ทำให้เกิด การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างความสุขในครอบครัว และการพัฒนาทางจริยธรรม ด้านการปลอดอบายมุข ด้านการใช้ชีวิตพอประมาณ และด้านการพึ่งตนเอง ทั้งนี้ อาจเนื่องจากโรงเรียน การบินมีการพัฒนาและอบรมกลุ่มอมเกลาคิดใจของบุคลากรให้มีความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน รู้จักเอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งเสริมการรู้จักสามัคคีร่วมพลังกันเพื่อทำกิจกรรมในสังคมและ ในครอบครัว แก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยใช้สันติวิธี และปฏิบัติภารกิจโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของ ส่วนรวมเป็นหลัก

4) คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้าน ความมีเหตุผล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับเพียงฤทัย ทิศนุ่น (2550: 107) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการ กรมศุลกากร ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการมีระดับการปฏิบัติต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านความมีเหตุผลมีผลอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของนภาพรรณ วงศ์มณี (2553: บทคัดย่อ) ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอพราน จังหัดเชียงราย มีการนำแนวปฏิบัติด้านความมีเหตุผลมีผลตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (2560: 13-16) เห็นว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นความมีเหตุผล รู้จักตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่าง ๆ ตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

ตระหนักถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างระมัดระวัง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบุคลากรโรงเรียนการบิน เป็นข้าราชการทหารจำเป็นต้องใช้เหตุผลที่ดีในการเลือกปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงภัย ยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจโดยมีการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างมีเหตุผลและรอบคอบก่อนการกระทำทุกครั้ง

5) คุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความรู้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปฏุล มาลากุล ณ อยุธยา (2550: 78-79 อ้างถึงใน บุญโชติ เกตุแก้ว, 2556: 100) ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานการรถไฟแห่งประเทศไทยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยาของกานดา เต๊ะชั้นหมาก (2556: บทคัดย่อ) ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามีความรู้เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ร้อยละ 22.9 และมีเจตคติต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับดีมากด้วยเช่นกัน ผลการศึกษาของเพียงฤทัย ทิศนุ่น (2550: 107) พบว่า ข้าราชการมีระดับการปฏิบัติต่อคุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงด้านความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด กล่าวคือ ข้าราชการส่วนใหญ่จะมีการเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ ส่งเสริมให้มีการเพิ่มรางวัล และแรงจูงใจและใส่ใจเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงาน สอดคล้องกับทรงศิริ วิจิตรานนท์ (2554: บทคัดย่อ) ผลการศึกษาพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 70 แต่ไม่สอดคล้องกับกัญญภา กิตติวงศ์ประเสริฐ (2550: บทคัดย่อ) ผลการศึกษาเรื่องการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคพบว่า มีการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง และมีคุณภาพชีวิตในการทำงานระดับปานกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบุคลากรบุคลากรโรงเรียนการบิน มีการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างดี และมีความรู้ในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นพลเมืองที่ดี รู้จักนำความรู้มาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น รวมทั้งศึกษาหาความรู้เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพของตนอยู่เสมอ ซึ่งในการส่งเสริมการปฏิบัติงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำให้เกิดการดำเนินงานเป็นวิถีชีวิต

จะเห็นได้ว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติแต่ละด้านล้วนมีความสำคัญมิอาจแยกส่วนในการปฏิบัติได้อย่างเด็ดขาด ดังนั้น การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรจึงเป็นทั้งวิธีการและผลของการพัฒนาตนเองและงานที่สมดุลและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง โดยคำนึงถึงความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

1) ด้านพอประมาณ ควรส่งเสริมให้บุคลากรที่เป็นข้าราชการรู้จักการออมเงิน ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ จัดให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง และมีการพิจารณาระบบการจ่ายค่าตอบแทนของทางราชการให้สอดคล้องกับสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานแก่บุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของฐิติมา แจ่มแจ้ง (2550: บทคัดย่อ) ควรรณรงค์ให้ข้าราชการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมให้มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายการออมเงินเพื่อใช้จ่ายยามจำเป็น สนับสนุนให้ข้าราชการหารายได้เสริม สอดคล้องกับ อรรถพล อุทุมพร (2552: บทคัดย่อ) ควรให้การสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่บุคลากรโดยการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงน้อยมาก ซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนากลุ่มอาชีพ และกิจกรรมส่งเสริมเกษตรแบบผสมผสานเท่านั้น ดังนั้น โรงเรียนการบินควรมีประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ส่งเสริมการรวมกลุ่มที่มีแนวคิดเดียวกันเพื่อขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปธรรม จัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน สร้างศูนย์สาธิตการทำเกษตรตามแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กร รวมทั้งจัดกิจกรรมศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้พื้นที่อื่น

2) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรป้องกันและตัดเตือนให้บุคลากรปฏิบัติราชการด้วยความซื่อสัตย์ หลีกเลี่ยงการทุจริตหรืออบายมุขทุกชนิด รู้จักดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม รู้จักหักห้ามใจตนเองในการดำเนินชีวิต ใช้จ่ายในสิ่งที่ เป็นรูปธรรม หันมาใฝ่หาความรู้และวิชาการสมัยใหม่ พัฒนาตนเองให้รู้เท่าทันสถานการณ์ความเป็นไปของประเทศและของโลก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมานิต กิตติงจित (2555: 28-29) กล่าวถึงแนวทางการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวก็คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ดังนั้น โรงเรียนการบินควรสนับสนุนให้บุคลากรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ควรเสริมสร้างสายใยรักของครอบครัว จัดให้มีกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ

3) ด้านคุณธรรม ควรส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะในการปฏิบัติหน้าที่ จัดกิจกรรมอบรมและพัฒนาจรรยาบรรณของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งทำความดีให้มีจิตใจที่สงบสุข รู้รักสามัคคีในหมู่คณะ เป็นมิตรกับเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจ สร้างวินัยให้กับตนเองในการปฏิบัติงานอย่างมีความสุข รักษาความสงบเรียบร้อยและปลอดภัยให้กับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับสมศักดิ์ อมรสิริพงศ์ (2551: 56-57) กล่าวถึงเงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินงานและการใช้ชีวิต ดังนั้น โรงเรียนการบินควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสนับสนุนกำลังใจจากผู้บังคับบัญชาประพฤติตนเป็นแบบอย่าง รวมทั้งบุคคลใกล้ชิด ควรจัดกิจกรรมดำเนินการแบบการมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการโดยการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อให้

บุคลากรได้สัมผัสกับประสบการณ์โดยตรงกับกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

4) ด้านความมีเหตุผล ควรสร้างความมีเหตุผลมีปัญญาที่เกิดจากการศึกษาดูงาน การอบรมบ่มนิสัย มีความรักตัวเอง รักครอบครัว รักการแบ่งปันต่อเพื่อนบ้าน และปรับความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้อง เพียงตรงและมั่นคงอยู่ในเหตุผล วางแผนการใช้จ่ายเป็นประจำล่วงหน้าทุกเดือน รู้จักใช้เงินในการเลือกรับประทานอาหารในราคาที่เหมาะสม เก็บเงินออมให้มากขึ้น เวลาเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้นมาชีวิตจะได้ไม่ลำบากและเป็นทุกข์ เนื่องจากบุคลากรเป็นข้าราชการ มีเงินเดือน และรายได้ไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน การใช้จ่ายจำเป็นต้องคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ คำนึงถึงความคุ้มค่าและประโยชน์ที่จะได้รับจากสินค้าที่ซื้อ ไม่ไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการเสียทรัพย์ ควรใช้ชีวิตโดยไม่ประมาทมีความระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ควรจะเป็น และสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับ ในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับประเทศ ดังนั้น โรงเรียนการบินควรสร้างความมีเหตุผล มีปัญญาที่เกิดจากการอบรมบ่มนิสัย มีวินัย สุจริต และมีน้ำใจต่อเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนปรับความคิดเห็นของตนให้ถูกต้อง เพียงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุผล

5) ด้านความรู้ ควรอบรมทักษะวิชาการและวิชาชีพโดยพัฒนาสติปัญญาของบุคลากรให้สามารถกำหนดใจตนเองให้สั่งการ ให้กล้าลงมือทำ กล้าค้นคว้า ลองทำจากผิดเป็นถูก ปฏิบัติจนเกิดความชำนาญสรุปบทเรียนที่เกิดการเรียนรู้ใหม่จากการลงมือปฏิบัติ สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเองได้ กล่าวคือ การระเบิดจากภายใน และการทำกิจกรรมในหมู่สมาชิกอย่างต่อเนื่องเพื่อปลูกฝังค่านิยมในการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีสติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของเยาวรักษ์ พันธ์จำรัส (2550: บทคัดย่อ) และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของอรธพล อุทุมพร (2552: บทคัดย่อ) เสนอแนะว่าบุคลากรควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยคนละ 1 ครั้ง หากบุคลากรสามารถดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง ก็จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและระดับประเทศได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของบุญโชติ เกตุแก้ว (2556: 1) ควรสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับอาชีพเสริมโดยเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อกระชับความสัมพันธ์อันดีต่อกันในการทำงานให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร ส่วนความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยงานควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่บุคลากรรู้จักและรับทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสายของหมู่บ้าน และสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ของทางราชการ และจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกานดา เต๊ะชันหมาก (2556: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์มากที่สุด รองลงมาคือ การเรียนการสอน

อินเทอร์เน็ต และหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ตามลำดับ ดังนั้นโรงเรียนการbinควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้แก่บุคลากรรู้จักและรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีเหตุผลจากสื่อโทรทัศน์ วิทยุ เสียงตามสายของหมู่บ้าน รวมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยการอบรมและการสนับสนุนกำลังใจจากผู้บังคับบัญชา เพื่อน คนใกล้ชิดเป็นอย่างดี ควรจัดกิจกรรมดำเนินการแบบการมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการ จัดให้มีการสัมมนาโดยผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญทางด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้คำแนะนำอย่างถูกต้องและมีการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง เพื่อให้บุคลากรได้สัมผัสกับประสบการณ์โดยตรงและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง บุคลากรเองควรหมั่นศึกษาหาความรู้ที่หลากหลายในทางวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ทางวิชาการและทางปฏิบัติ และเปิดใจยอมรับความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าภาครัฐหรือภาคเอกชนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบในการวางแผนงานเพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะในบางประเด็นดังนี้

1) ด้านความรู้ ควรส่งเสริมและจัดอบรมให้บุคลากรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติงานที่ยึดหลักสายกลาง โดยพิจารณาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และทักษะที่จำเป็นต่อชีวิต เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้บุคลากรสามารถนำความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน เช่น สภาพแวดล้อม สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการตลาด การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ สำหรับใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานโดยเชื่อมโยงกันด้วยความรอบคอบ เพื่อนำไปสู่ความสมดุล ความยั่งยืน เพื่อเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ควรพัฒนาทักษะวิชาการและทักษะการถ่ายทอดของบุคลากรโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานเพื่อให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาชีพและทักษะชีวิตที่เกี่ยวข้อง เช่น การฝึกอาชีพ เกษตรกรรม การทำบัญชีครัวเรือน ภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

2) ด้านคุณธรรม ควรปลูกฝังจริยธรรมและค่านิยมของบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องความซื่อสัตย์ ความเพียร เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม โดยการปรึกษาหารือกัน เปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การให้ผลตอบแทน การยกย่องเชิดชูผลงาน เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

3) ด้านพอประมาณ ควรปรับทัศนคติในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตของบุคลากรให้อยู่ในระดับพอเพียงและสมดุลตามอัตภาพ ลดความแก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่น และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ควรเน้นการบริหารความเสี่ยง เพื่อดำเนินกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงมากจนเกินไป และสามารถบริหารจัดการให้เหมาะสมกับครอบครัวของตนเอง ทั้งนี้ การใคร่ครวญพิจารณาปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นส่งผลให้องค์กรมีการวางแผนรับมือผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

5) ด้านความมีเหตุผล ควรตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องนำมาประยุกต์ให้เข้ากับการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งปัจจุบันและอนาคต เช่น การผลิตผลงานที่เหมาะสม การลงทุนที่ไม่เกินตัว การใช้เทคโนโลยีที่ประหยัด การไม่เน้นกำไรระยะสั้น เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและวิธีการพัฒนาด้านศักยภาพของบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) ควรศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของแต่ละหน่วยงาน เพื่อจะได้ทราบระดับในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

3) ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากรในด้านต่าง ๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ครอบคลุมรอบด้าน เพื่อนำมาบูรณาการในการดำรงชีวิตประจำวันและการทำงานให้มีคุณภาพและยั่งยืน

4) ควรศึกษาความสัมพันธ์การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มอื่น ๆ เช่น นักศึกษา พนักงานในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ผลการศึกษาวิจัยมีมุมมองที่กว้างมากขึ้น

5) ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สรุป

การพัฒนาศักยภาพให้มีคุณภาพชีวิตในการปฏิบัติงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถใช้เป็นทั้งกรอบความคิดและแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาองค์ความรู้ควบคู่กับคุณธรรมในด้านความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดี และการรู้จักความพอประมาณ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและจรรยาบรรณในวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของบุคลากรในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์อันสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กานดา เต๊ะชนหมาก. (2556). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา**. รายงานการศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- กฤษณิกา กิตติวงษ์ประณีป. (2550). **การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงานศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาค**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- กองสวัสดิการแรงงาน. (2547, มีนาคม-เมษายน). **คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of work life)**. *อนุสารแรงงาน*, 11 (4), 17-22.
- จารุณี เพชรเมือง. (2550). **คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน บริษัท ทีเคเค โลจิสติกส์ จำกัด**. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2553). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐิติมา แจ่มแจ้ง. (2550). **คุณภาพชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการสำนักอำนวยการประจำศาลแพ่ง**. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ฐิติวัฒน์ ยะชัยมา. (2550). **คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการตำรวจสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สวพล กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ทิพวรรณ ศิริคุณ. (2542). **คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กร: ศึกษากรณี บริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน**. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทองสิริ วิชิรานนท์. (2554, กันยายน). **ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดเห็นที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร**. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*, 5 (2), 46.
- นภาพรณ วงศ์มณี. (2553). **การนำแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน : กรณีศึกษา ชุมชนทรายทอง ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงใหม่**. รายงานการศึกษาอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- บุญญะรักษ์ คำนวนชัย. (2552). การปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สระบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุญมี พุทโหมกษ์. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชนในอำเภอโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- บุญโชติ เกตุแก้ว. (2556, กรกฎาคม-ธันวาคม). คุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรฝ่ายช่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารวิชาการคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6 (2), 93-105.
- พัชรนันท์ หรรษาภิรมย์โชค และอรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง. (2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 9 (18) , 129.
- เพียงฤทัย ทิสนุ่น. (2550). คุณภาพชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมศุลกากร. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- ภัทราวินี กิจสนธิ์ และคณะ. (2556, กรกฎาคม-ธันวาคม). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตการทำงาน และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารสังคมศาสตร์, 2 (2).
- มานิต กิตติจุจิต. (2555). เศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตแห่งความสมดุล. กรุงเทพฯ: จันทรการพิมพ์.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2550). หลักการทำท้าววิจัยและการทำท้าววิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- เยาว์รักษ์ พันธ์จำรัส. (2550). คุณภาพชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรมสรรพากรกระทรวงการคลัง. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- รุ่งนภา กิระจินดา. (2550). คุณภาพชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการ กรมยุทธบริการทหาร. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- โรงเรียนการบิน. (2560). ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนการบิน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2560, จาก <http://www.fts.rtaf.mi.th/index.php>.
- รัตนภรณ์ อ่อนแก้ว. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานแนวคิดองค์กรแห่งความพอเพียงกับพฤติกรรมตามสมรรถนะหลักข้าราชการ. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ และคณะ. (2558, พฤษภาคม-สิงหาคม). ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิต และคุณภาพชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพนักงานโรงงานฝ่ายผลิตใน จังหวัดสมุทรสาคร. วารสาร Veridian E-Journal, Slipakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8 (2), 1090.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- _____. (2552). การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. วารสารน้ำ, 20 (2), 249-250.
- สุรยุทธ์ จุลานนท์. (2549). แนวทางการบริหารประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. เอกสารการบรรยาย. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (อัดสำเนา)
- สมศักดิ์ อมรสิริพงศ์. (2551). การวิเคราะห์การก่อเกิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปฏิฐานนิยม และหลังปฏิฐานนิยม. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). กรอบแนวคิดทางทฤษฎี เศรษฐศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. (2560). แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2560, จาก <http://coop.eco.ku.ac.th/learning1/five47.html>.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2538). การพัฒนาประเทศเศรษฐกิจพอเพียง. ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2560, จาก http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=6582.
- อรรถพล วงษ์พรม, เจ้าหน้าที่แผนกกำลังพล. (2560). สัมภาษณ์. 18 มกราคม.
- อรรถพล อุทุมพร. (2552). การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในองค์การบริหาร ส่วนตำบลหารแก้ว อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. ค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อภิชาติ ชูเกียรติสกุล. (2551). ความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ ทหาร สังกัดกองพันพัฒนาที่ 3. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา ภูมิสังคมอย่างยั่งยืน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อัครา นวจินดา. (2555). ทฤษฎีคุณภาพชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ค้นเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.google.co.th/DnaydsOejMpgpwWRllIJAOFA/>.
- อัคริยะ สิริทวีวัฒน์. (2550). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานการประปานครหลวง. ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.
- อรรธรณ แก้วมาตย์. (2558). การดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาภาคปกติ (คฤหัสถ์) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จังหวัดขอนแก่น. รายงาน การศึกษาอิสระรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.